

OPINIE JURIDICĂ

EXPEDIATĂ PRIN E-MAIL ȘI PUBLICATĂ PE CRJM.ORG

Opinie juridică la proiectul hotărârii de Guvern cu privire la aprobarea Programului național privind asigurarea drepturilor omului pentru anii 2024-2027

Nr./Data:	06/24 din 31 ianuarie 2024
Destinatari:	Cancelaria de Stat , e-mail: cancelaria@gov.md <u>Persoane responsabile:</u> Valeriu Berlinschi , consultant principal, Direcția drepturile omului și cooperarea cu societatea civilă, e-mail: valeriu.berlinschi@gov.md Angela Zagaiciuc , consultant principal, Direcția drepturile omului și cooperarea cu societatea civilă, e-mail: angela.zagaiciuc@gov.md
Prezentată de:	Centrul de Resurse Juridice din Moldova (CRJM) , persoane de contact: Daniel GOINIC, Director de Program, e-mail: daniel.goinic@crjm.org ;

Această opinie juridică este prezentată Cancelariei de Stat, în contextul consultărilor publice [asupra proiectului hotărârii de Guvern](#) privind aprobarea Programului național de asigurare a drepturilor omului pentru perioada 2024 – 2027 (PNADO).

Centrul de Resurse Juridice din Moldova (CRJM) salută elaborarea noului proiect PNADO și exprimă speranța că acesta va reprezenta o strategie esențială pentru a asigura continuitatea și evoluția în politica națională privind drepturile omului. Acest progres este vizat în contextul implementării recomandărilor emise de mecanismele internaționale, regionale și naționale de protecție a drepturilor omului. Sperăm ca noul proiect să contribuie la creșterea nivelului de respectare și exercitare a drepturilor fiecărui cetățean din Republica Moldova, minimizând în același timp riscurile de încălcare a acestora. Este esențial ca PNADO 2024-2027 să fie fundamentat pe un mecanism eficient de implementare, completat de o monitorizare clară și consecventă a progresului său.

În vederea ajustării și îmbunătățirii proiectului, CRJM vine cu o serie de recomandări și propuneri.

La Conceptul PNADO, capitolul II. *Analiza situației*, pct. 16-17, propunem modificarea textului, cu date actualizate la 31 decembrie 2023. Conform constatărilor notei analitice „[Republica Moldova la CtEDO în anul 2023](#)”, în perioada 1997-2023 CtEDO a constatat cel puțin o violare în 516 (86%) din cele 599 de hotărâri în cauzele moldovenești, soldate cu 786 de violări ale drepturilor omului. La acest capitol, Moldova devansează Marea Britanie, Germania, Portugalia, Spania sau Olanda, țări care au aderat la Convenția Europeană pentru Drepturile Omului (CEDO) cu mult timp înaintea Moldovei și au o populație mult mai mare decât cea a Moldovei. În anul 2023, Moldova se afla pe locul 5 din cele 46 de țări membre ale Consiliului Europei în ceea ce privește numărul de cereri depuse pe cap de locuitor. Moldovenii s-au adresat la CtEDO de 6,5 ori mai des decât media europeană. Printre cele mai frecvente

CENTRUL DE RESURSE JURIDICE DIN MOLDOVA

str. A. Șciusev 33,
MD-2001, Chișinău,
Republica Moldova

+373 22 84 36 01
+373 22 84 36 02

contact@crjm.org

www.crjm.org

crjm.org

[crjmoldiva](https://twitter.com/crjmoldiva)

tipuri de violări în cauzele moldovenești sunt: neexecutarea hotărârilor judecătorești naționale, anchetarea inadecvată a maltratărilor și deceselor, detenția în condiții proaste, detenția ilegală, casarea neregulamentară a hotărârilor judecătorești irevocabile și maltratarea / recurgerea la forța excesivă de către exponenții statului.

Referitor la proiectul Planului de Acțiuni, considerăm oportună eliminarea acțiunii privind crearea unei Procuraturi Specializate Antitortură. Se estimează că volumul de muncă pentru o astfel de procuratură ar fi comparativ mult mai mic față de cel al altor procuraturi specializate. În schimb, considerăm necesară mai degrabă consolidarea capacităților actualei procuraturi și a procurorilor specializați pe asemenea tipuri de dosare.

De asemenea, recomandăm adăugarea unor acțiuni specifice contextului național:

- Ratificarea Protocolului Opțional nr. 12 la Convenția pentru Apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților Fundamentale;
- Dezvoltarea unei strategii sau a unor protocoale de colaborare între toate autoritățile publice relevante, cu scopul de a combate și preveni discursul de ură, inclusiv implementarea mecanismelor de reacție rapidă în perioadele electorale;
- Îmbunătățirea mecanismului național de reparare a prejudiciilor cauzat prin acțiunile ilicite ale organelor de urmărire penală, ale procuraturii și instanțelor judecătorești;
- Modificarea mecanismului național în vederea facilitării accesului victimei și reprezentantului acesteia la materialele dosarului de urmărire penală în cazurile de tortură și rele tratamente.
- Modificarea cadrului legal în vederea transparentizării activității judecătorilor de instrucție prin publicarea încheierilor acestora.

Lista modificărilor punctuale sunt prezentate în tabelul care urmează.

Vă rugăm să nu ezitați să ne contactați pentru orice clarificări suplimentare.

Cu respect,

Daniel Goinic,

Directorul Programului Drepturile Omului

Nr.	Textul	Modificări propuse de CRJM	Comentarii
1.	La Obiectivul specific 2.2 (a se vedea de ex. pct. 2.2.2; 2.2.3; 2.2.4; 2.2.5; 2.2.7)	La Obiectivul specific 2.2 propunem că termenul de realizare să fie 2024-2027.	Propunem că termenul de realizare să fie 2024-2027, or consolidarea capacităților și organizare de instruirei/cursuri de perfecționare etc pentru angajații Ministerului Afacerilor Interne, Serviciului detenție și escortă, a personalului medical etc. să aibă loc nu în 2027 (ultimul an de implementare PNADO), dar consecvent pentru întreaga perioada de implementare.
2.	La Obiectivul specific 2.1. Tortura și relele tratamente în instituțiile penitenciare sunt eradicate	<p>Propunem includerea unei acțiuni suplimentare:</p> <p>2.1.1. Modificarea cadrului legal în vederea acordării accesului părții vătămate și al reprezentantului acesteia la materialele urmăririi penale în cauzele de tortură și rele tratamente.</p>	Deși, există hotărârea Curții Constituționale nr. 31 din 29 noiembrie 2018 privind necesitatea acordării accesului părții vătămate și al reprezentantului acesteia la materialele urmăririi penale în cauzele de tortură și rele tratamente, nu au fost aprobate amendamentele legislative în acest sens . Mai mult, măsurile întreprinse de Republica Moldova în vederea combaterii maltratării sunt subiect al verificării de Comitetul de Miniștri (CM) al Consiliului Europei. De exemplu, la ultima reuniune a CM din 19-21 septembrie 2023 s-a reiterat și solicitat informații privind evoluțiile în legislație și/sau practica de aplicare a acesteia.
3.	2.6.4 Instituirea Procuraturii specializate antitortură (separate de PCCOCS)	Propunem excluderea acestei acțiuni din proiect	Volumul de muncă a unei asemenea procuraturi ar fi destul de mic, în comparație cu procuraturile specializate. CRJM a analizat datele oficiale prezentate de procuratura generală și a constatat că în ultimii ani în mediu erau depuse 600 de plângeri privind eventuale cazuri de aplicare a torturii sau rele tratamente. Doar în 10-15 % din aceste plângeri era inițiată urmărirea penală. Considerăm că nu instituirea unei instituții specializate este oportună, dar consolidarea

			capacităților actualei procuraturi și procurori specializați pe asemenea tipuri de dosare este esențial.
4.	La Obiectivul specific 8.2. Capacități ale organelor de forță și ale sectorului de justiției îmbunătățite în domeniul prevenirii și combaterii instigării la discriminare, discursului de ură și infracțiunilor motivate de prejudecată.	<p>Propunem includerea unei acțiuni suplimentare:</p> <p>8.2.6 Dezvoltarea unei strategii de combatere și prevenire a discursului instigator la ură prin acțiuni coordonate ale autorităților publice relevante, inclusiv mecanisme de răspuns rapid pentru perioadele electorale</p>	<p>În ceea ce privește combaterea discursului instigator la ură, Comisia Europeană împotriva Rasismului și Intoleranței (ECRI) a recomandat autorităților să elaboreze, împreună cu grupurile relevante ale societății civile și organizațiile internaționale, o strategie cuprinzătoare de prevenire și combatere a discursului instigator la ură. Această strategie ar trebui să utilizeze în mod eficient Recomandarea de politică generală nr. 15 a ECRI privind combaterea discursului de incitare la ură și să includă, printre altele, (i) un mecanism proactiv de monitorizare a discursurilor de incitare la ură; (ii) o cooperare mai strânsă între autoritățile de aplicare a legii și alte organisme relevante, cum ar fi Consiliul pentru egalitate, pentru a facilita urmărirea penală a discursurilor de incitare la ură; și (iii) o implicare mai puternică a autorităților în inițierea și conducerea campaniilor de sensibilizare privind prevenirea și combaterea discursului de incitare la ură, în colaborare cu organele de drept, Consiliul pentru egalitate, Avocatul Poporului, Consiliul audiovizualului, Consiliul de presă, precum și Comisia Electorală Centrală</p> <p>Dezvoltarea unei strategii de combatere și prevenire a discursului instigator la ură prin acțiuni coordonate ale autorităților publice relevante, inclusiv mecanisme de răspuns rapid pentru perioadele electorale. Strategia ar trebui să includă protocoale de cooperare între toate autoritățile publice relevante.</p>
5.	Obiectiv specific 13.1. Tratatate internaționale de protecție a drepturilor omului ratificate	<p>Propunem includerea unei acțiuni suplimentare:</p>	<p>Republica Moldova a semnat Protocolul nr. 12 la 20 octombrie 2020, fiind necesară ratificarea acestuia în vederea conferirii caracterului de aplicabilitate. Ratificarea</p>

		13.1.7 Ratificarea Protocolul opțional nr.12 la Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale	acestui protocol constituie și una din recomandările ECRI expusă în toate rapoartele sale pe țară. Deși s-a obligat, Republica Moldova încă nu a ratificat acest instrument.
6.	Prioritatea I. Drepturile omului, prioritizate prin consensul dintre autoritățile publice, societatea civilă și instituțiile naționale de protecție a drepturilor omului	Propunem includerea unui obiectiv/activitate suplimentară: Modificarea cadrului legal și al mecanismului de reparare a prejudiciului cauzat prin acțiunile ilicite ale organelor de urmărire penală, ale procuraturii și ale instanțelor judecătorești	Cadrul legal național (Legea nr. 1545/1998) acordă dreptul de a solicita daune pentru încălcarea art. 5 CEDO numai în caz de achitare. Curtea Europeană a Drepturilor Omului a constatat deja în ultimii ani (2018 – cazul <i>Cotet</i> , 2019 – cazul <i>Gorea</i> , 2021 – cazul <i>Muradu</i>) că această situație contravine art. 5 para. 5 al CEDO. Cel puțin la ultimele două întâlniri ale Comitetului de Miniștri (CM) al Consiliului Europei în care a fost examinată executarea grupului de cauze <i>Șarban, autorităților moldovenești le-a fost solicitat asigurarea posibilității ca orice persoană reținută sau arestată cu încălcarea art. 5 CEDO să poată solicita despăgubiri, indiferent de hotărârea pronunțată asupra fondului acuzațiilor aduse împotriva sa</i> . De la ultima ședință a CM din iunie 2023, nu cunoaștem dacă autoritățile naționale au întreprins careva măsuri în acest sens și legislația nu a fost modificată pentru a oferi un astfel de drept.
7.	Prioritatea I. Drepturile omului, prioritizate prin consensul dintre autoritățile publice, societatea civilă și instituțiile naționale de protecție a drepturilor omului.	Propunem includerea unui obiectiv/activitate suplimentară: Modificarea cadrului legal privind transparența activității și publicarea încheierilor judecătorilor de instrucție. (Codul de procedură penală, Instrucțiunea CSM referitor la activitatea de evidență și documentare procesuală în judecătoria și curțile de apel)	Conform legislației procesual penale (art. 305-308 CPP), demersurile privind aplicarea arestării preventive, arestării la domiciliu sau prelungirea duratei arestării învinuitului se examinează de către judecătorul de instrucție <i>în ședință închisă</i> . Învinuitul, inculpatul poate solicita examinarea demersului privind aplicarea, prelungirea arestării preventive sau a arestării la domiciliu <i>în ședință publică</i> . Funcția judecătorului de instrucție este una foarte responsabilă. Activitatea judecătorilor de instrucție constă, în principal, în verificarea legalității și temeiniciei măsurilor aplicate sau dispuse de către procuror și ofițerii de urmărire

			<p>penală. Esența funcției judecătorilor de instrucție ține de respectarea drepturilor omului la faza urmăririi penale. Pentru responsabilizarea și ridicarea calității examinării demersurilor respective de către judecătorii de instrucție, ar fi utilă creșterea semnificativă a solicitărilor de examinare în ședințe publice a demersurilor de arestare. Implicit, recomandăm revizuirea cadrului legal ce ține de publicarea încheierilor emise de judecătorii de instrucție, cu anonimizarea datelor personale, fie imediat fie după o anumită perioadă (1-3 ani) după ce au fost emise. În prezent, aceste încheieri nu se publică, chiar dacă aceste hotărâri judecătorești sunt cunoscute părților și sunt pronunțate în ședință publică. Nu există nicio explicație plauzibilă pentru nepublicarea tuturor acestor hotărâri.</p> <p>În mod excepțional, anumite încheieri de arestare ar putea să nu fie publicate imediat, pentru a permite reținerea persoanei arestate sau a coacuzăților, însă aceasta ar trebui să reprezinte excepția, și nu regula.</p>
--	--	--	--